

I 1943 blev kemiingeniør Henrik Dam tildelt Nobelprisen i medicin for fundet af K-vitaminet.

DA VITAMINERNE BLEV OPDAGET

ANNETTE BUHL SØRENSEN OG JAN TAPDRUP >

Lige efter fødslen får de fleste børn i Danmark en lille indsprøjtning af 1 mg phytomenadion. At give et sådant forebyggende tilskud af K-vitamin til nyfødte har været rutine i Danmark i over 40 år. K-vitamin er nødvendigt for, at blodet kan størkne (koagulere), så man undgår blødninger.

Der findes nemlig kun meget små mængder K-vitamin i modermælken, og det dannes kun i ringe mængder i det nyfødte barns tarmkanal. Derfor får barnet et tilskud af vitaminet. De fleste forældre er så fokuserede på det lille nye vidunder, at de ikke bemærker, at barnet får det lille stik. Endnu færre ved, at det er danskeren og polyteknikereren Henrik Dam, der fandt K-vitaminet.

K-vitaminet var ikke det første vitamin, der blev fundet. Ved studier af årsagen til sygdommen Beriberi opdagede man, at folk, der spiste upoleret ris, ikke fik sygdommen. Der måtte derfor være nogle specielle næringsstoffer i risens skaller. I 1912 navngav den polske biokemiker Cashmir Funk de specielle næringsstoffer ”vitamine”

efter ”vita”, som betyder liv og ”amine” fra thiamine, som han fandt i risens skaller. Vitamine blev senere til vitamin, og thiamine fik tilnavnet B1-vitamin.

Tilbage til Henrik Dam. Efter uddannelsen som kemiingeniør fra Polyteknisk Læreanstalt i 1920 arbejdede han de næste 5 år på Landbohøjskolen og Københavns Universitet. Ved oprettelsen af Danmarks første biokemiske institut ved Københavns universitet i 1928 blev Henrik Dam ansat som assistent og fra 1931 som lektor.

I forbindelse med opdagelsen blev han i 1941 inviteret til USA. På grund af 2. verdenskrig kunne Dam ikke umiddelbart vende tilbage men fik arbejde ved amerikanske hospitalslaboratorier. Under sit ophold blev han flere gange indstillet til Nobelprisen, som han fik i 1943 sammen med en anden K-vitamin-forsker, Edward Doisy.

Han vendte først tilbage til Danmark i 1946, da han blev tilbudt et professorat ved Danmarks Tekniske

Højskole (nu DTU) som efterfølger for en anden pioner inden for ”bioteknisk kemi” Sigurd Orla-Jensen. Her ændrede han Orla-Jensens kursus i bioteknisk kemi til det mere moderne biokemi. Hans professorat i biokemi blev ændret til ”biokemi og ernæring” som understregning af hans interesse for ernæringsforskning. Henrik Dam nåede i sin levetid at publicere ikke mindre end omkring 350 artikler.

Dam bliver ofte beskrevet som en uhyre arbejdsom, men også sky person. Beskeden må man også sige. Om Nobeltildeingen skulle han have sagt: ”ogsaa ved Tildelingen af denne videnskabelige Udmærkelse raader naturligvis nogen Tilfældighed, og der skal nok være mange, der er mere kvalificerede end jeg.” <

! YDERLIGERE OPLYSNINGER

”Henrik Dam (1943): En anonym prisvinder” af Helge Kragh og Mads Kleis Møller i bogen ”Nabo til Nobel. Historien om tretten danske Nobelpriser”, Aarhus Universitetsforlag (2001).